

III. Надворешен сектор

3.1. Биланс на плаќања⁷

Влошената безбедносна состојба во државата која се рефлектираше врз сите сфери на економијата, услови рапидно зголемување на дефицитот во тековната сметка на билансот на плаќања. Имено, во првата половина од 2001 година во однос на истиот период од 2000 година, негативното салдо на тековната сметка од билансот на плаќања достигна 194 милиони САД долари, што е за 70 милиони САД долари, или за 55,2% повеќе отколку во истиот период од 2000 година. Притоа, зголемениот дефицит се должи на негативните движења кои започнаа во првиот квартал, а особено беа изразени во вториот квартал од годината кога беше регистриран дефицит во износ од 136 милиони САД долари.

Дефицитот во тековната сметка од платниот биланс се должи на високиот дефицит во трговскиот биланс, кој на крајот на јуни 2001 година изнесуваше 205 милиони САД долари. Споредено со истиот период од претходната година, дефицитот во трговскиот биланс се намали за 125 милиони САД долари, што се должи на намалената надворешно - трговска размена поради намалената економска активност на економските субјекти во услови на нарушена безбедносна состојба. Анализирајќи го поподробно трговскиот биланс од тековната сметка на билансот на плаќања се заклучува дека дефицитот во првите шест месеци од 2001 година, првенствено се должи на намалената ставка "генерално стоки, ф.о.б." (за 98 милиони САД долари), која на крајот на јуни се сведе на 290 милиони САД долари.

Дефицитот во ставката услуги во тековната сметка на билансот на плаќања во првото полугодие од 2000 година, достигна 53 милиони САД долари, и во однос на истиот период од претходната година се зголеми за 32 милиони САД долари. Зголемувањето на дефицитот во оваа категорија е резултат на намалениот прилив на средства врз основа на сите три категории: туризам, нето, транспорт, нето и останати услуги, нето⁸ што произлезе од влошената безбедносна ситуација која доведе до мален број на туристи, пренасочување на транспортот низ други посигурни региони како и од намалувањето на другите видови на услуги.

Во првата половина од 2001 година, ставката доход од тековната сметка на билансот на плаќања на Република Македонија забележа дефицит во износ од 18 милиони САД долари (25 милиони САД долари во истиот период претходната година). Притоа, 13 милиони САД долари се однесуваат на нето платената камата, што е за 7 милиони САД долари помалку во однос на првото полугодие од 2000 година.

⁷ Претходи податоци.

⁸ Во категоријата останати услуги, нето влегуваат следните категории услуги: услуги во телекомуникации, инвестициони услуги, осигурување, деловни услуги, владини услуги и др.

Табела 18

Биланс на плаќања на Република Македонија

(во милиони САД долари)

	2000 ¹					2000	2001 ¹		
	Кв.1	Кв.2	Кв.1+Кв.2	Кв.3	Кв.4		Кв.1	Кв.2	Кв.1+Кв.2
1. Тековни трансакции	-128	3	-125	11	6	-108	-59	-136	-194
СТОКИ, нето	-215	-115	-331	-79	-149	-558	-75	-130	-205
Извоз, ф.о.б.	330	317	647	344	327	1.317	291	285	576
Увоз, ф.о.б.	-545	-432	-977	-422	-476	-1.875	-366	-415	-781
УСЛУГИ, нето	-9	-13	-22	-12	-21	-55	-24	-29	-53
ДОХОД, нето	-21	-4	-25	-21	0	-46	-16	-2	-18
од кој: камата, нето	-19	-1	-20	-21	2	-39	-16	3	-13
ТЕКОВНИ ТРАНСФЕРИ, нето	118	135	252	123	175	551	57	26	82
Официјални	4	32	36	12	49	97	4	7	11
Други	114	103	217	111	126	454	53	19	72
2. Капитални и финансиски трансакции	100	5	105	-6	-60	40	108	135	243
КАПИТАЛНИ ТРАНСАКЦИИ, нето	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трансфери, нето	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Официјални	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Други	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Стекнување/располагање со неп.неф.ср.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ФИНАНСИСКИ ТРАНСАКЦИИ, нето	100	5	105	-6	-60	39	108	135	243
Директни инвестиции, нето	37	62	99	41	37	176	360	13	373
Портфолио инвестиции, нето	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Други инвестиции, нето	93	13	105	-29	23	99	-50	5	-45
Трговски кредити, нето	67	15	82	-34	39	88	-63	-24	-88
Заеми, нето	29	14	43	-10	-19	14	-21	-18	-39
од кои: отплати на ДНО	-1	-1	-2	-17	-7	-26	-5	-3	-7
Валуту и депозити, нето ²	-7	-22	-29	-11	-9	-50	26	44	70
од кои: комерцијални банки, нето	-7	-22	-29	-11	-9	-50	26	44	70
Други, нето	4	6	10	26	12	48	8	3	11
Официјални резерви ²	-29	-70	-99	-18	-119	-236	-203	118	-85
3. Грешки и пропусти	28	-8	20	-5	54	68	-49	0	-49

1/ Претходни податоци

2/ Зголемување на средствата се бележи со негативен знак.

Во промените на официјалните резерви за вториот квартал од 2001 година не се вклучени средствата добиени како дел од сукцесијата на поранешна СФРЈ во износ од 23,9 милиони САД долари, бидејќи не се платно-билансна трансакција.

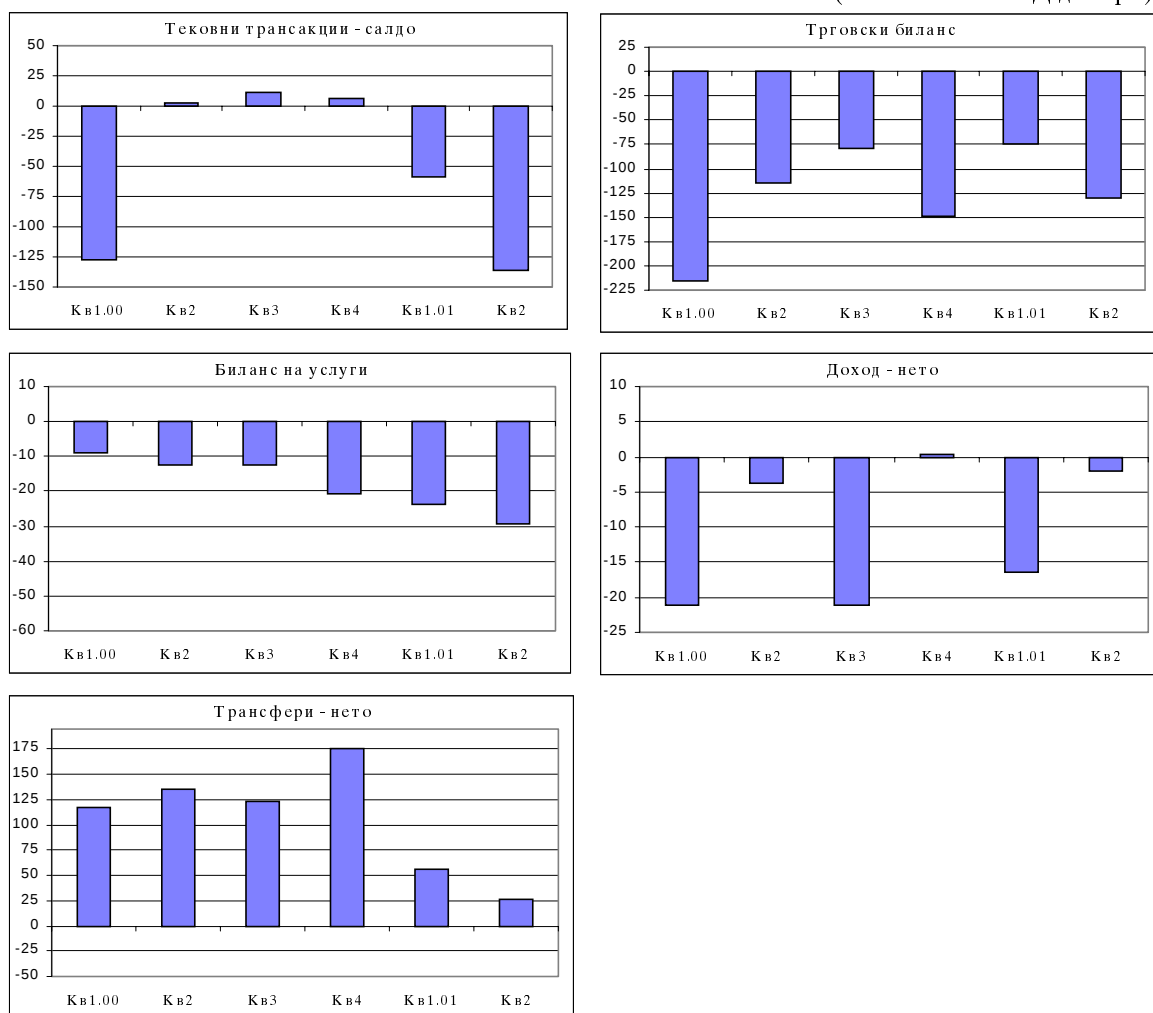
Во првата половина од 2001 година, во рамките на тековните трансакции во платниот биланс на Република Македонија, суфицит беше регистриран единствено кај категоријата тековни трансфери, нето, во износ од 82 милиони САД долари. Притоа, во однос на истиот период од 2000 година тој се намали за 170 милиони САД долари, или за 67,5%. Намалениот суфицит во најголем дел се должи на високиот нето-одлив на средства врз основа на приватни трансфери, нето (145 милиони САД долари).

Категоријата капитално-финансиски трансакции, во првото полугодие од 2001 година оствари нето - прилив на средства во износ од 243 милиони САД долари, што е за 138 милиони САД долари повеќе во однос на истиот период од 2000 година. Притоа, приливот на средства регистриран кај финансиските трансакции се должи на зголемените странски директни инвестиции. Имено, во периодот јануари - јуни 2001 година, нето странските директни инвестиции во Република Македонија достигнаа 373 милиони САД долари, како резултат на продажбата на неколку македонски претпријатија на стратешки инвеститори, меѓу кои доминира продажбата на "Македонски телекомуникации А.Д." - Скопје во износ од 323 милиони САД долари. Во однос на истиот период од 2000 година, странските директни инвестиции во првата половина од 2001 година се повисоки за 274 милион САД долари, односно за речиси 3 пати.

Од друга страна, категоријата "други инвестиции, нето", во првото полугодие од 2001 година забележа дефицит во износ од 45 милиони САД долари, за разлика од истиот период од 2000 година кога беше регистриран суфицит во износ од 105 милиони САД долари. Дефицитот регистриран кај оваа категорија се должи на одливот на средства врз основа на трговски кредити и заеми. Имено, во првото полугодие од 2001 година, домашните претпријатија во поголема мерка користеа трговски кредити што резултираше со нето-одлив во износ од 88 милиони САД долари. Истовремено, споредено со првото полугодие од претходната година, кај категоријата "заеми, нето" од билансот на плаќања на Република Македонија беше регистриран нето-одлив во износ од 39 милиони САД долари. Одливот се должи на повисоката отплата на среднорочни и долгорочни кредити во однос на користените кредити, кои во споредба со истиот период од 2000 година се намалија повеќе од 2 пати и се сведоа на 41 милион САД долари.

Графикон 21

Компоненти на тековната сметка на билансот на плаќања
(во милиони САД долари)

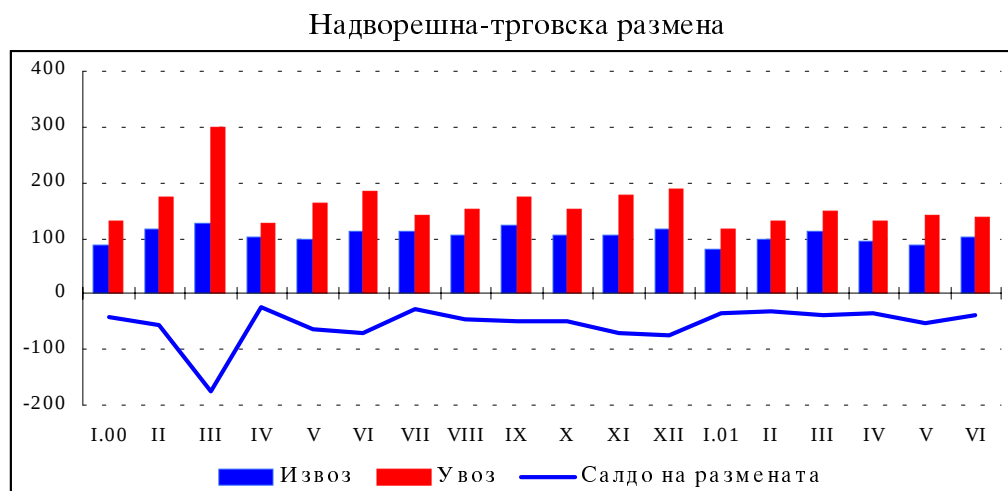
Во првото полугодие од 2001 година, кај категоријата "валути и депозити" беше регистриран нето-прилив на средства од 70 милиони САД долари, а официјалните девизни резерви на Народна банка на Република Македонија се зголемија за 85 милиони САД долари.

Грешките и пропустите во билансот на плаќања на Република Македонија во периодот јануари-јуни 2001 година имаа негативен предзнак и изнесуваа 49 милиони САД долари. Со тоа, во однос на истиот период од 2000 година, салдото кај оваа ставка е намалено за 68 милиони САД долари.

3.2. Надворешно-трговска размена⁹

Во првата половина на 2001 година надворешно-трговската размена на Република Македонија бележеше неповолни движења како последица на влошената безбедносна ситуација во државата. Имено, тоа доведе до намалување на економската активност во земјата, зголемување на трошоците на тргување со странство и намалена извозна побарувачка за македонските производи. Следствено, надворешно-трговската размена се намали за 20,0% во однос на истиот период од 2000 година, со што таа се сведе на 1.387,3 милиони САД долари. Високиот пад на трговската размена на Република Македонија со странство се должи на намалувањето како на извозот така и на увозот, бидејќи шокот се одрази и на страната на домашната побарувачка за странски производи и на страната на понудата на домашни производи во странство.

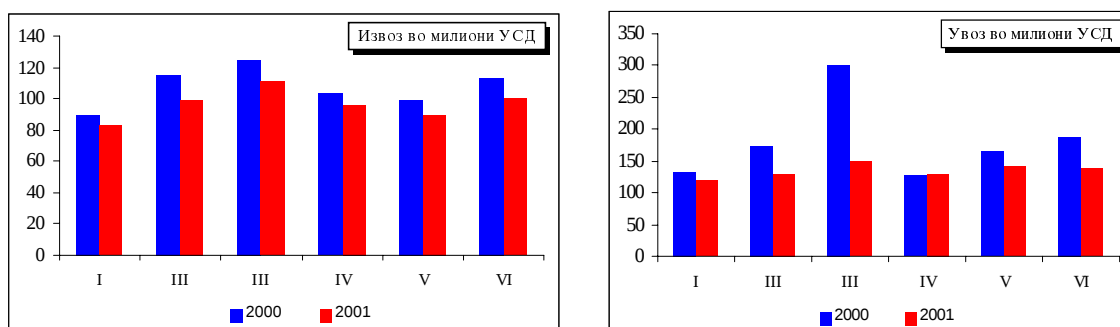
Графикон 22

Во периодот јануари-јуни 2001 година извозот на стоки од Република Македонија изнесуваше 576,9 милиони САД долари, што во споредба со истиот период од 2000 година претставува намалување од 10,9%. Намалувањето на извозот на Република Македонија се должи на намалената извозната побарувачка за македонските производи, како и намалената економска активност во земјата. Структурно, производи со најголемо учество во извозот на Република Македонија во првата половина од 2001 година се валаните производи со 8,1%, по што следуваат женските блузи-кошули и машките кошули од памук со 4,7%, соодветно.

⁹ Претходни податоци од Заводот за статистика на Република Македонија

Графикон 23

Увозот на Република Македонија во првата половина од 2001 година забележа поинтензивен пад од извозот. Така, вкупниот увоз во овој период изнесуваше 810,4 милиони САД долари, што во однос на истиот период од претходната година претставува намалување од 25,5%. Овој пад главно е детерминиран од намалената економска активност на домашните економски субјекти заради влошената безбедносна ситуација во државата, како и отежнатото снабдување со сировини и репроматеријали заради зголемените транспортни и трансакциони трошоци. Исто така, регистрираното намалување се должи и на високата споредбена основа од минатата година поради значајно зголемениот увоз во првиот квартал непосредно пред воведувањето на данокот на додадена вредност.

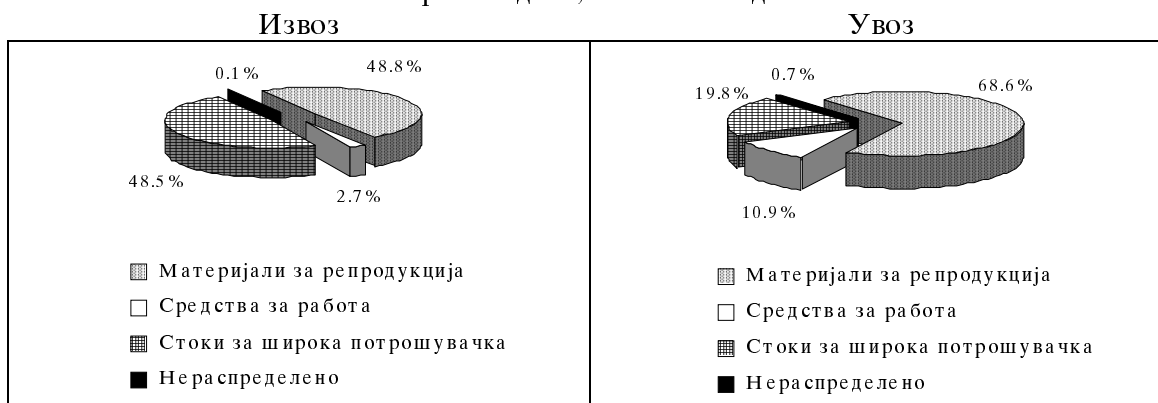
Набљудувано по производи, во периодот јануари - јуни 2001 година увозот е намален кај сите категории производи, при што најинтензивно намалување е регистрирано кај увозот на железо и челик за доработка (пад од 66,3% во однос на истиот период од претходната година). Од структурен аспект, најголемо учество во увозот има нафтата (9,0% од вкупниот увоз) и моторните возила за превоз на лица (2,0% од вкупниот увоз).

Дефицитот во надворешно-трговската рамена на Република Македонија во периодот јануари-јуни 2001 година изнесуваше 233,5 милиони САД долари, што претставува намалување од 46,9% во однос на истиот период од претходната година. Меѓутоа, ваквото редуцирање на дефицитот во надворешно-трговската размена на Република Македонија не е резултат на подобри остварувања во размената, туку на поинтензивното намалување на увозот во однос на извозот.

Анализирано од аспект на економската намена на производите, структурата на стоковната размена со странство во периодот јануари-јуни 2001 година споредено со истиот период од 2000 година е подобрена со оглед на тоа што на страната на извозот зголемено е учеството на стоките за широка потрошувачка (за 8,3 процентни поени), а намалено е учеството на материјалите за репродукција (за 7,9 процентни поени). Меѓутоа, материјалите за репродукција и натаму доминираат во надворешно-трговската размена на Република Македонија, при што во извозот и увозот тие учествуваат со 48,8% и 68,6%, соодветно. Делумно ова се должи на увозот на сировини и репроматеријали заради доработка во земјата, после која тие се извезуваат во странство.

Графикон 24

Стоковна размена на Република Македонија според економската намена на производите, I-VI. 2001 година

Структурата на надворешно-трговската размена на Република Македонија според групации на земји во првите шест месеци од 2001 година јасно ја потврдува ориентацијата на Република Македонија кон Европската Унија. Така, споредено со истиот период од претходната година, учеството на земјите од Европската Унија бележи идентичен пораст од 3,1 процентен поен на двете страни на стоковна размена со странство, при што достигна 47,1% на страната на извозот и 40,3% на страната на увозот на Република Македонија. Други најзначајни надворешно трговски партнери на Република Македонија во периодот јануари-јуни 2001 година остануваат републиките од поранешната СФРЈ (со учество од 32,3% на страната на извозот) и земјите од Централна и Источна Европа (со учество од 25,5% на страната на увозот). Тоа претставува зголемување на учеството на републиките од поранешна СФРЈ во вкупниот извоз на Република Македонија за 2,2 процентни поени, додека учеството на земјите од Централна и Источна Европа во македонскиот увоз се намалува за 4,4 процентни поени споредено со првите шест месеци од 2000 година (ова главно се должи на намлениот увоз на сировини и репроматеријали од овие земји). Од друга страна, обемот на стоковна размена со странство покажува намалување со сите групации на земји, освен со неразвиените земји и извозот во земјите од ЕФТА кои имаат мало учество во вкупната стоковна размена со странство.

Табела 19

Стоковна размена со поодделни економски групации на земји

	Извоз			Увоз			Структура	
	(мил. САД долари)		индекс	(мил. САД долари)		индекс	извоз	увоз
	I-VI 2000	I-VI 2001	I-VI 2001 I-VI 2000	I-VI 2001	I-VI 2001	I-VI 2001 I-VI 2000	(%) I-VI 2001	(%)
ВКУПНО	647,5	576,9	89,1	1087,1	810,4	74,5	100,0	100,0
Развиени земји	416,7	357,8	85,9	504,7	405,7	80,4	62,0	50,1
ЕУ	283,7	271,6	95,7	403,8	326,9	80,9	47,1	40,3
ЕФТА	20,1	29,0	144,3	16,2	13,3	81,8	5,0	1,6
Други развиени земји	113,0	57,2	50,6	84,7	65,6	77,4	9,9	8,1
Земји на Цент.и Ист. Европа	28,1	26,8	95,4	326,7	206,7	63,2	4,6	25,5
Неразвиени земји	0,5	1,0	193,9	0,8	1,1	135,5	0,2	0,1
Земји во развој	5,9	4,9	83,6	53,1	39,2	73,8	0,9	4,8
Републики од поранешна СФРЈ	195,4	186,3	95,3	201,8	157,7	78,2	32,3	19,5
Останати земји	0,9	0,2	21,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Структурата на надворешно-трговската размена на Република Македонија според поодделни земји во првите шест месеци од 2001 година не забележа значајни промени. Имено, најважни трговски партнери на Република Македонија и натаму се Германија и СР Југославија. Споредено со првата половина од 2000 година, стоквната размена на Република Македонија со Германија и СР Југославија бележи намалување од 8,6% и 15,4%, соодветно. Меѓутоа, нивното релативно учество во надворешно-трговската размена на Република Македонија во однос на истиот период од претходна година е зголемено за 2,0 и 0,7 процентни поени, соодветно.

Табела 20

Десет најголеми партнери на Република Македонија
во периодот I-VI, 2001 година

	Обем на стоквна размена во милиони САД долари		Извоз во милиони САД долари		Увоз во милиони САД долари		Покриеност на увозот со извоз
	Учество		Учество		Учество		
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	1.387,3	100,0	576,9	100,0	810,4	100,0	71,2
од тоа:							
Германија	233,6	16,8	122,1	21,2	111,5	13,8	109,5
СР Југославија	210,2	15,1	136,1	23,6	74,0	9,1	183,9
Грција	124,0	8,9	45,5	7,9	78,5	9,7	57,9
Русија	90,8	6,5	6,5	1,1	84,3	10,4	7,7
Италија	83,9	6,0	41,5	7,2	42,4	5,2	97,7
САД	80,8	5,8	51,8	9,0	29,0	3,6	178,7
Словенија	70,7	5,1	9,9	1,7	60,8	7,5	16,4
Бугарија	61,8	4,5	10,3	1,8	51,5	6,4	20,0
Хрватска	53,0	3,8	32,1	5,6	20,9	2,6	153,7
Холандија	45,2	3,3	20,9	3,6	24,4	3,0	85,7
Вкупно (10 најголеми партнери)	1.053,9	76,0	476,6	82,6	577,2	71,2	82,6

Во периодот јануари-јуни 2001 година на страната на извозот, најзначајно намалување е регистрирано кај извозот во САД, што главно се должи на драстично намалениот извоз на железо и челик од 96,3% во однос на истиот период од претходна година, што резултираше со намалување на вкупниот извоз во оваа земја за 47,3%. Најголеми пазари на македонските производи претставуваат СР Југославија и Германија со учество од 23,6% и 21,2%, соодветно, во вкупниот извоз на Република Македонија. Притоа, релативното учество на Германија во вкупниот извоз на Република Македонија во однос на истиот период од претходна година е зголемено за 2,2 процентни поени, додека учеството на СР Југославија остана речиси непроменето.

На страната на увозот и натаму доминираат Германија и Русија со учество од 13,8% и 10,4%, што споредено со истиот период од претходната година претставува зголемување од 1,5 и 5,0 процентни поени, соодветно.

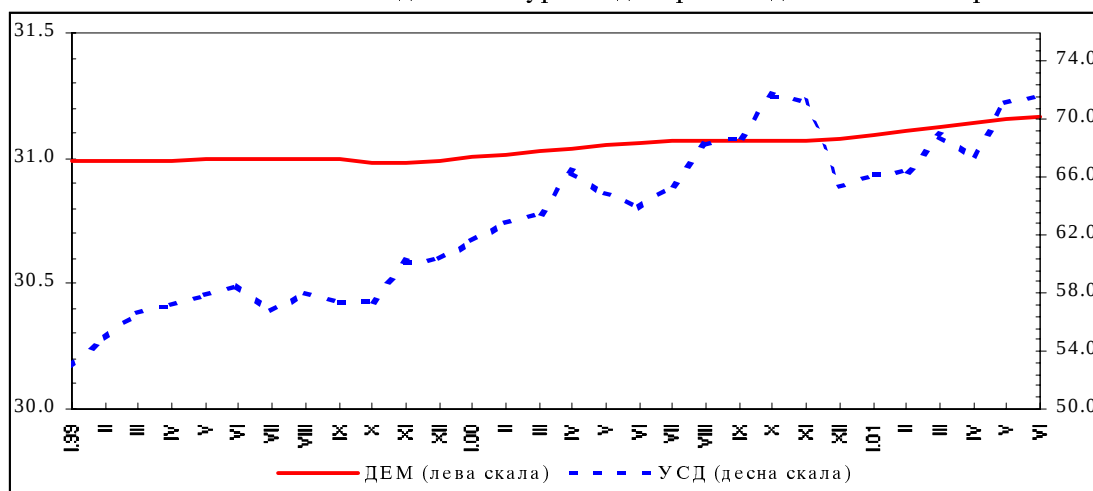
Вкупната стапка на покриеност на македонскиот увоз со извоз во првите шест месеци од 2001 година изнесуваше 71,2%. Споредено со истиот период од 2000 година, таа бележи зголемување од 11,2 процентни поени, што се должи на поинтензивното намалување на увозот во однос на извозот на Република Македонија. Притоа, највисок степен на покриеност во надворешно-трговската размена е остварен во размената на стоки со СР Југославија (183,9%) и САД (178,7%). Од друга страна, најниска стапка на покриеност е регистрирана во размената на стоки со Русија (7,7%) и Словенија (16,4%).

3.3. Девизен курс на денарот

Нарушената безбедносна состојба во првото полугодие од 2001 година, негативно се рефлектираше во сите сфери од македонската економија и притоа го усложни водењето на монетарната и девизната политика. Меѓутоа, и покрај турбулентното окружување, НБРМ ја задржа цврстата заложба за одржување на стабилен девизен курс на денарот, како основно номинално сидро во економијата. Така, на крајот на јуни 2001 година, на девизниот пазар, девизниот курс на денарот во однос на германската марка се задржа на таргетираното ниво и изнесуваше 31,17 денари за една германска марка.

Графикон 25

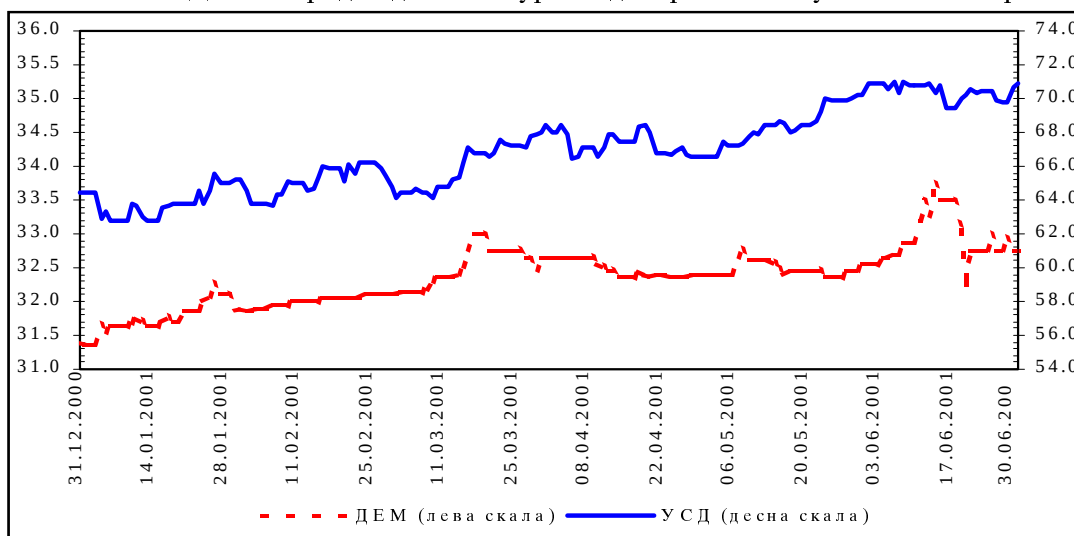
Номинален девизен курс на денарот на девизниот пазар

Меѓутоа, како што е вообичаено, притисоците на девизниот курс во поголема мерка се рефлектираа на менувачкиот пазар. Имено, политичкиот и безбедносен ризик и големата неизвесност беа главните фактори кои доведоа до откажувања на склучените договори на македонските претпријатија со странските партнери, во услови на отежнато снабдување на претпријатијата со сировини и репроматеријали. Намалената активност на економските субјекти резултираше со намален прилив на девизни средства на девизниот пазар, кој дополнително беше интензивизиран со намалениот интензитет на склучување на нови кредити со странство. Истовремено, во правец на намалување на понудата на девизни средства влијаеше и повлекувањето на девизните депозити од страна нерезидентите. На страната на побарувачката, покрај настојувањата на населението да располага со цврста валута, што е карактеристично за време на криза, дополнителен притисок на менувачкиот пазар вршеше и високото ниво на готови пари во оптек. Како резултат на сите овие фактори, девизниот курс на денарот во однос на германската марка на менувачкиот пазар континуирано растеше и во втората декада на јуни достигна највисоко ниво од почетокот на годината, односно изнесуваше 33,75 денари за една германска марка. Сепак, на крајот на јуни 2001 година, со поагресивно дејствување и преку комбинирана примена на повеќе инструменти, централната банка успеа да го намали нивото на девизниот курс на денарот во однос на германската марка. Така, тој на 30.06.2001 година изнесуваше 32,75 денари за една германска марка, што во однос на 31.12.2000 година претставува депресијација на денарот од 4,3%.

Графикон 26

Дневен среден девизен курс на денарот на менувачкиот пазар

Почнувајќи од октомври 1995 година наваму, НБРМ спроведува монетарна стратегија на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на германската марка. Според тоа, номиналниот девизен курс на денарот во однос на другите светски валути, се формира на светските девизни берзи врз основа на нивните интервалутарни соодноси со германската марка. Во текот на првите шест месеци од 2001 година, на светските девизни берзи продолжи трендот на ап्रेसијација на американскиот долар во однос на германската марка, при што на 30.06.2001 година, еден американски долар се разменува за 2,3 германски марки, наспроти 2,1 на 31.12.2000 година. Тоа резултираше со деп्रेसијација на девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар за 9,6%, со што истиот на 30.06.2000 година тој достигна 71,6 денари за еден американски долар.

Реалниот ефективен девизен курс претставува општо прифатен индикатор за ценовна конкурентност на националната економија. Во првото полугодие од 2001 година¹⁰, во однос на крајот на 2000 година, реалниот ефективен девизен курс на денарот¹¹ пресметан според индексот на движење на цените на производителите на индустриски производи, депресираше за 0,7%, што се должи на релативно поинтензивниот пораст на странските во однос на домашните цени на производителите на индустриски производи. Пресметан според индексот на цените на мало, во јуни 2001 година, во однос на декември 2000 година, реалниот ефективен девизен курс на денарот апресираше за 0,7%. Ап्रेसијацијата се должи на релативно поголемиот пораст на номиналниот ефективен девизен курс кој го неутрализираше поинтензивното зголемување на странските во однос на домашните цени на мало.

3.4. Девизни резерви на Република Македонија

Во првото полугодие од 2001 година, вкупниот девизен потенцијал¹² на Република Македонија се намали за 40,0 милиони САД долари, или за 3,5% и во јуни 2001 година за прв пат се сведе под нивото од 31.12.2000 година. Намалувањето на

¹⁰ За јуни 2001 година користени се претходни податоци.

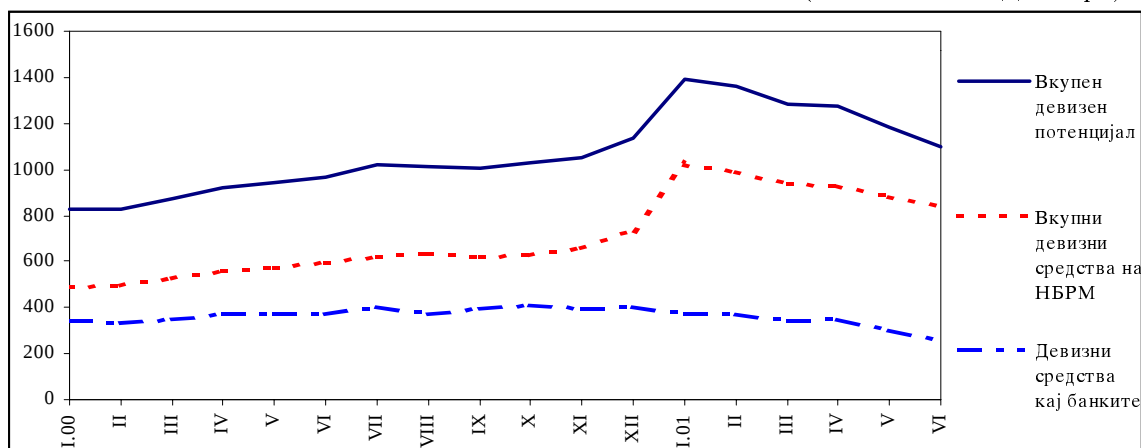
¹¹ Пресметка на НБРМ.

¹² Вкупните девизни средства на Народна банка на Република Македонија и девизните средства кај депозитните банки.

вкупниот потенцијал кореспондира со ескалацијата на кризата во Република Македонија, при што започна во февруари 2001 година и континуирано траеше до крајот на јуни 2001 година. Тоа се должи на забавениот раст на вкупните девизни средства на НБРМ, при истовремено намалување на девизните средства кај банките.

Графикон 27

Движење на девизниот потенцијал на Република Македонија
(во милиони САД долари)

Вкупните девизни средства на НБРМ во периодот јануари - јуни 2001 година во однос на крајот на 2000 година се зголемија за 108,8 милиони САД долари и на крајот на јуни 2001 година изнесуваа 843,7 милиони САД долари. Речиси идентичен пораст, од 109,0 милиони САД долари беше регистриран кај бруто девизните резерви на НБРМ кои на 30.06.2001 година достигнаа 822,6 милиони САД долари. Меѓутоа, порастот на овие две компоненти е исклучиво резултат на приливот на девизни средства врз основа на приватизацијата на македонскиот телеком во јануари 2001 година. Во продолжение, во периодот февруари - јуни 2001 година бруто девизните резерви бележат континуиран пад. Така, регистрираниот пад во јуни 2001 година во однос на јануари 2001 година изнесува 178,8 милиони САД долари и се должи на влијанието на неколку значајни фактори: редовното сервисирање на обврските кон странските кредитори, зголемените трошоци на државата сврзани со нарушената безбедносната состојба, интервенциите на НБРМ на девизниот пазар за задоволување на зголемената побарувачка, како и интервалутарните разлики кои во текот на овој период делуваа во правец на намалување на бруто девизните резерви на НБРМ.

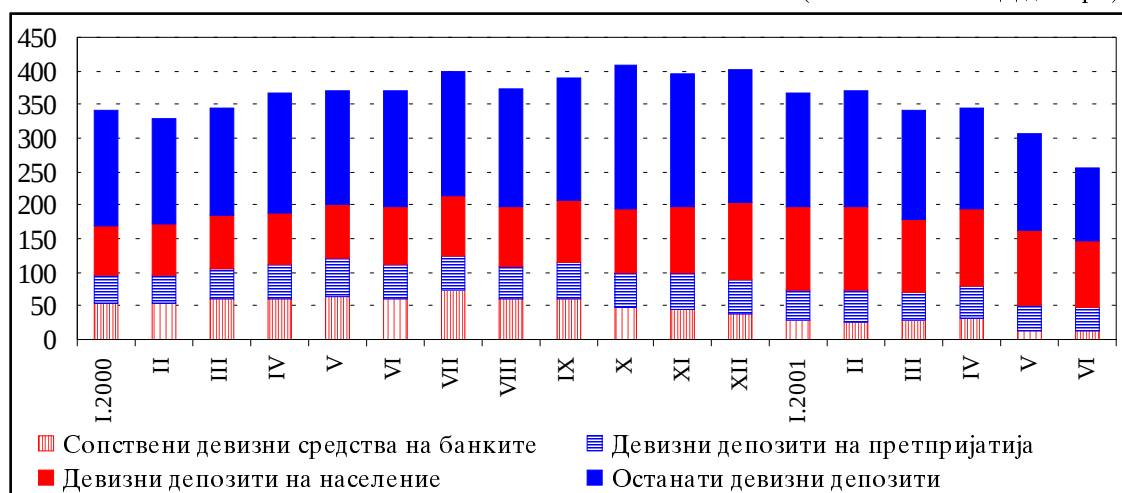
На страната на приливите во бруто девизните резерви на НБРМ во периодот јануари - јуни 2001 година, доминира приливот врз основа на реализираната продажба на "Македонски Телекомуникации" а.д. - Скопје во јануари 2001 година. Приливот на средства по оваа основа (322,7 милиони САД долари) резултираше со нето-пораст на депозитите на државата, а со тоа и зголемување на бруто девизните резерви на НБРМ за 288,3 милиони САД долари на крајот на јуни 2001 година. Со конечната поделба на активата на поранешната НБЈ во Банката за меѓународни порамнувања (BIS), во јуни 2001 година на сметката на НБРМ беа префрлени средства во износ од 23,9 милиони САД долари кои делуваа во правец на зголемување на бруто резервите. Во ист правец делуваше и наплатената камата на депонирани девизни средства во странство која во првото полугодие од 2001 година изнесуваше 17,7 милиони САД долари. Од друга страна, најзначаителен одлив на средства беше остварен во трансакциите со деловните банки (62,0 милиони САД долари на нето основа), од кои 47,7 милиони САД долари беа наменети за набавка на нафта. Во услови на редовно сервисирање на долгот на Република Македонија кон странските кредитори беа отплатени 34,4 милиони САД долари, а за сервисирање на долгот кон Меѓународниот монетарен фонд (IMF) 7,0

милиони САД долари. Во периодот јануари - јуни 2001 година интервалутарните разлики делуваа во правец на намалување на бруто девизните резерви на НБРМ за 66,3 милиони САД долари.

Нето девизните резерви на Народна банка на Република Македонија, кои претставуваат разлика меѓу бруто девизните резерви и обврските спрема Меѓународниот монетарен фонд (IMF) и други обврски¹³, во првото полугодие од 2001 година изнесуваа 749,9 милиони САД долари, што е за 132,9 милиони САД долари повеќе од нивото на крајот од 2000 година. Порастот се должи на зголемувањето на бруто девизните резерви на НБРМ, во услови на редовно сервисирање на обврските кон овие меѓународни финансиски организации како и несклучување на нови аранжмани.

Графикон 28

Структура на девизните средства кај банките
(во милиони САД долари)

Повлекувањето на девизните депозити од банките, што претставуваше реакција на економските субјекти на нарушената безбедносна состојба, имаше негативно влијание врз вкупните девизни средства на депозитните банки. Така, во однос на крајот на претходната година тие се намалија за 148,8 милиони САД долари и на 30.06.2001 година се сведоа на 253,9 милиони САД долари. Притоа, сопствените девизни средства на банките се намалија за 28,0 милиони САД долари, а девизните депозити на економските субјекти остварија пад од 120,7 милиони САД долари. Со тоа, на 30.06.2001 година, сопствените девизни средства на банките и девизните депозити на економските субјекти изнесуваа 11,7 милиони САД долари, односно 242,2 милиони САД долари, соодветно.

Најголемиот дел од падот на девизните депозити на економските субјекти кај банките се должи на намалувањето на категоријата "останати девизни депозити", кои во периодот јануари - јуни 2001 година се намалија за 92,6 милиони САД долари и на 30.06.2001 година се сведоа на 106,2 милиони САД долари. Падот на овие депозити е последица на намалувањето на девизните депозити на странски лица, кои во првото полугодие повлекоа средства во износ од 58,3 милиони САД долари. Влијанието на психолошките фактори доведе до намалување на девизните депозити на населението (за 14,4 милиони САД долари) со што беше прекинат позитивниот тренд на пораст на девизното штедење на населението кај банките започнат по завршувањето на

¹³ Во категоријата други обврски, од Август 2000 година влегуваат обврските кон Банката за меѓународни пресметувања- BIS. Овие обврски беа целосно подмирани во февруари 2001 година.

Косовската криза. Истовремено, забавената економска активност на претпријатијата во овој период резултираше со пад на девизните депозити на претпријатијата кои во однос на 31.12.2000 година се намалија за 13,7 милиони САД долари и на крајот на јуни се сведоа на 35,1 милиони САД долари.

3.5. Надворешен долг

3.5.1. Состојба на надворешниот долг на Република Македонија¹⁴ и остварени движења во првата половина од 2001 година

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија на крајот на првата половина од 2001 година изнесуваше 1.428,6 милиони САД долари, што претставува намалување од 4,0% во однос на крајот на 2000 година. Намалената задолженост кон странство се должи на намалениот износ на повлечени кредити во услови на редовно сервисирање на обврските кон странство. Од структурен аспект, 98,3% од вкупниот долг се однесуваат на главнина, додека преостанатите 1,7% на достасана неплатена камата. Од аспект на рочноста, доминираат среднорочните и долгорочните заеми и кредити со учество од 96,7%, додека краткорочните кредити сочинуваат 3,3% од вкупниот долг.

На крајот на јуни 2001 година краткорочниот долг на Република Македонија изнесуваше 46,8 милиони САД долари и во однос на состојбата на крајот од претходната година беше понизок за 9,3%. Притоа, во првото полугодие од 2001 година, врз основа на краткорочни кредити беа повлечени 27,1 милион САД долари. Вкупно отплатниот краткорочен долг во првите шест месеци од 2001 година изнесува 21,7 милиони САД долари, од кои 21,0 милиони САД долари (96,6%) се однесуваат на платена главнина. При тоа, најголем износ беше отплатен во февруари 2001 година спрема Банката за меѓународни пресметувања - BIS (14,3 милиони САД долари).

Табела 22

Состојба и промени на надворешниот долг на Република Македонија во период јануари-јуни 2001 година

	Состојба на 30.06.2001		Структура	Промена во однос на 31.12.2000
	(во милиони УСД)	(во %)	(во %)	(во %)
Среднорочни и долгорочни заеми и кредити	1.381,8	100,0	96,7	-3,8
Главнина	1.358,0	98,3		
Вкупна камата	23,8	1,8		
Краткорочни кредити	46,8	100,0	3,3	-9,3
Главнина	46,4	99,2		
Вкупна камата	0,4	0,8		
Вкупен долг	1.428,6		100,0	-4,0

Надворешниот долг на Република Македонија врз основа на среднорочни и долгорочни кредити на 30.06.2001 година изнесуваше 1.381,8 милиони САД долари. Во првите шест месеци од 2001 година, во однос на состојбата на крајот од претходната година, неговото ниво е намалено за 3,8%. Во периодот јануари-јуни 2001 година, во вид на среднорочни и долгорочни кредити и заеми повлечени се 40,7 милиони САД долари, при што учеството на повлечените кредити од мултилатералните,

¹⁴ Претходни податоци на НБРМ

билатералните и приватните кредитори изнесува 76,0%, 2,6% и 21,4%, соодветно. Анализирано според намена, најголем износ на средства беше повлечен од Европска Унија за Проектот за структурно прилагодување (9,5 милиони САД долари), потоа од Европска инвестициона банка - ЕИВ за Проектот за изградба на патишта (7,5 милиони САД долари), по што следуваат средствата повлечени од Меѓународното здружение за развој - ИДА наменети за Проектот за здравство (2,5 милиони САД долари), за Проектот за социјална поддршка (1,5 милиони САД долари) и други проекти (2,7 милиони САД долари).

Табела 23

Повлечени средства и платени обврски по кредитори
во периодот јануари - јуни 2001 година

	(во милиони САД долари)	
	Повлечени средства	Платени обврски
СРЕДНОРОЧНИ И ДОЛГОРОЧНИ КРЕДИТИ И ЗАЕМИ	40,7	99,0
МУЛТИЛАТЕРАЛНИ КРЕДИТОРИ	30,9	53,0
IMF	-	6,0
IBRD	1,5	7,0
IDA	6,7	-
IFC	-	21,0
EBRD	4,0	13,0
EIB	7,5	3,0
Совет на EDB	-	-
EUROFIMA	1,0	2,0
EU	9,5	1,0
IFAD	0,7	-
БИЛАТЕРАЛНИ КРЕДИТОРИ	1,1	21,0
Париски клуб		18,0
Останати		3,0
ПРИВАТНИ КРЕДИТОРИ	8,7	25,0
Лондонски клуб	5,3	5,0
Останати приватни кредитори	3,4	20,0
Банки и приватни финансиски институции	1,6	
Странски претпријатија	1,8	
КРАТКОРОЧНИ КРЕДИТИ	27,1	21,7
Комерцијални кредити	0,4	0,5
Финансиски кредити	26,7	6,9
Кредити за ликвидност во меѓународните плаќања		14,3
ВКУПНО	67,8	120,7

Вкупната отплата на достасани среднорочни и долгорочни обврски во првата половина од 2001 година изнесуваше 99,0 милиони САД долари, од кои 69,0 милиони САД долари се однесуваат на главнина. Анализирано по кредитори, на мултилатералните, билатералните и приватните кредитори беше отплатено 53,5%, 21,2% и 25,3% од вкупно платените среднорочни и долгору обврски, соодветно.

Вкупно повлечените средства врз основа на краткорочни, среднорочни и долгорочни заеми и кредити во првите шест месеци од 2001 година изнесуваа 67,8 милиони САД долари, наспроти 162,3 милиони САД долари во истиот период од претходната година. Значајно помалиот износ на повлечени средства во првата

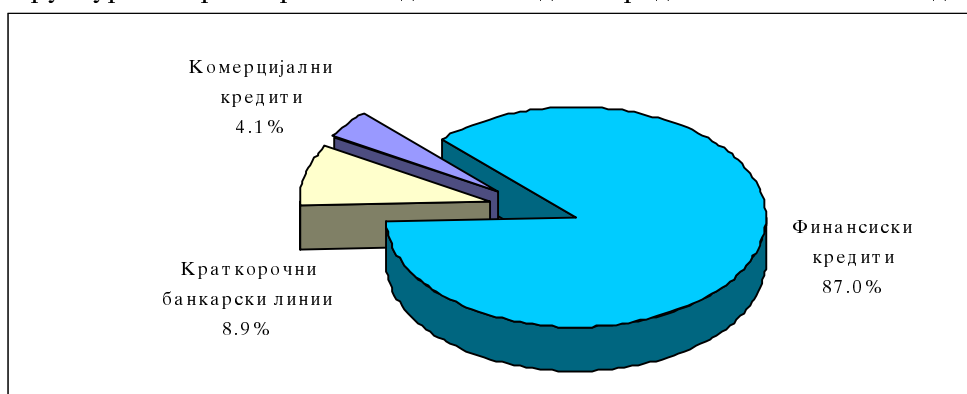
половина од 2001 година се должи на зголемениот ризик поради влошената безбедносна состојба во државата што детерминираше претпазливост кај странските кредитори во однос на одобрувањето на нови кредити. Истовремено, продолжи редовната отплата на користени кредити (93,2% од достасаните обврски се отплатени). Така, во првата половина од 2001 година вкупно се отплатени 120,7 милиони САД долари, наспроти 75,4 милиони САД долари отплатени во истиот период од претходната година.

3.5.2. Структура на долгот

Во структурата на краткорочниот долг на Република Македонија според видови на користени кредити, на крајот на првата половина од 2001 година доминантно учество од 87,0% имаа финансиските кредити по кои следуваат краткорочните банкарски линии со 8,9% и комерцијалните кредити со 4,1%.

Графикон 30

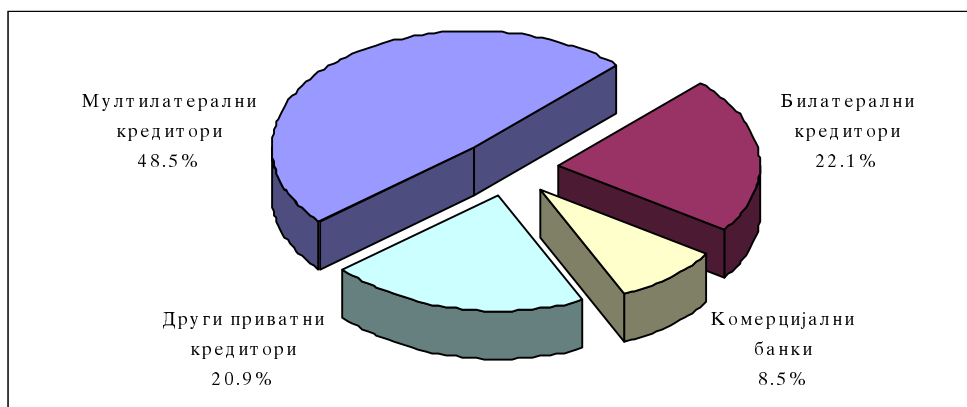
Структура на краткорочниот долг по видови кредити на 30.06.2001 година

Структурната анализа на краткорочниот долг во првата половина од 2001 година во однос на крајот од претходната година, покажува зголемување на учеството на финансиските кредити и комерцијалните кредити за 30,4 и 3,1 процентен поен, соодветно. Од друга страна, краткорочните банкарски линии го намалија учеството за 2,1 процентен поен.

Графикон 31

Структура на среднорочниот и долгорочниот долг по видови странски кредитори на 30.06.2001 година

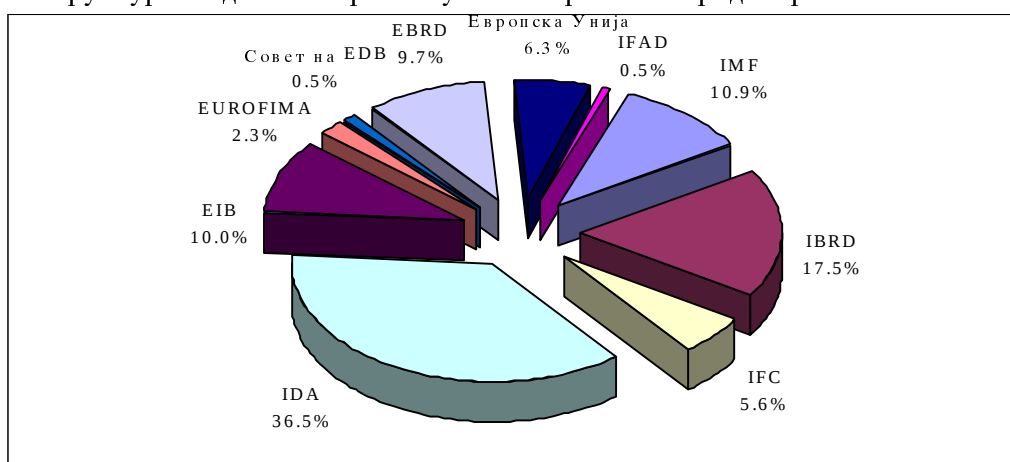

Анализата на среднорочниот и долгорочниот долг на Република Македонија по видови странски кредитори покажува дека 70,6% од вкупниот долг отпаѓаат на официјалните кредитори, а 29,4% на приватните кредитори.

Долгот спрема официјалните кредитори (мултилатерални и билатерални) на крајот од првото полугодие од 2001 година изнесуваше 975,4 милиони САД долари. Притоа, долгот спрема мултилатералните кредитори изнесуваше 670,4 милиони САД долари, што претставува 46,9% од вкупниот надворешен долг на Република Македонија (намалено учество за 1,2 процентни поени во однос на крајот на 2000 година). Најголем кредитор на Република Македонија од групата мултилатерални кредитори е Меѓународното здружение за развој - IDA (36,5%), а потоа следуваат Меѓународната банка за обнова и развој - IBRD (17,5%), Меѓународниот Монетарен Фонд - IMF (10,9%) и Европската инвестициона банка - EIB (10,0%).

Графикон 32

Структура на долгот спрема мултилатералните кредитори на 30.06.2001

Долгот спрема билатералните кредитори на крајот на јуни 2001 година изнесуваше 305,0 милиони САД долари, односно 21,3% од вкупниот надворешен долг на Република Македонија, што е речиси непроменето учество во споредба со крајот од 2000 година. Во структурата на билатералниот долг доминантно учество од 76,1% има репрограмираниот долг кон Парискиот клуб, а потоа следуваат новите кредити од билатералните кредитори со учество од 20,5% и нерепрограмираниот долг (преземен со спогодбата со Парискиот клуб на доверители од 1995 година) со 3,4%.

На крајот на јуни 2001 година долгот спрема приватните кредитори изнесуваше 406,4 милиони САД долари. Неговото учество во вкупниот надворешен долг на Република Македонија изнесува 28,4%, што претставува зголемено учество за 1,2 процентни поени во однос на крајот на 2000 година. Притоа, во вкупниот долг спрема приватните кредитори, доминантно учество од 63,5% има долгот спрема Лондонскиот клуб.

Анализирано по должници, 86,0% од вкупниот надворешен долг на Република Македонија, односно 1.228,0 милиони САД долари се однесуваат на јавниот сектор, а 14%, односно 201,0 милиони САД долари на приватниот сектор. Долгот на јавниот сектор ги содржи обврските на Владата на Република Македонија во износ од 1.042,0 милиони САД долари, обврски на НБРМ од 73,0 милиони САД долари и обврски на јавните претпријатија од 113,0 милиони САД долари. Долгот на приватниот сектор во Република Македонија ги содржи обврските на приватните претпријатија во износ од 137,0 милиони САД долари и обврските на банките во износ од 64,0 милиони САД долари.